

NAŠ DOM

LIST ZA LJUDSKO
PROSVETO
LETNIK XVIII

OKTOBER 1926

Razpored vsebine 10. številke:

Vrli Slovenci! Prava vera bodi vam luč,
materin jezik bodi vam ključ do zveličanske
narodne omike. A. M. Slomšek.

	Stran
Ob sedemstoletnem spominu viteza božjega (Ksaver Meško)	165
Kmetska prosveta (Dr. Karel Capuder)	166
Jožef Pavlin: Sv. Francišek Serafinski (slika):	167
Splavarska (Savinka)	171
Evharistični kongres v Chicagu (Prof. Ivan Bogovič)	171
O narodni noši v Savinjski dolini (Dr. Fr. Kotnik)	174
Narodna noša v Savinjski dolini krog l. 1870 (slika)	175
Prosvetne naprave v Londonu (Vinko Zor)	177
Čitalnica v Britskem muzeju v Londonu (slika)	178
Georgine (Dr. Ivan Dornik)	179
Ko so žarele zarje . . . (Višavska)	181
Tatje (Matko Krevh)	181
S pisanih polj	184
Društveni novičar	186
Lepa knjiga	187

„Naš dom“, list za ljudsko prosveto, izhaja vsakega 15. v mesecu. — **Urejuje** ga Jože Stabèj in na njegov naslov v Mariboru, Aškerčeva ulica št. 22/I, je pošiljati vse rokopise. — **Naročnina** za vse leto je 20 Din., za inozemstvo po dogovoru, drugače 40 Din. — **Uprava** je v Mariboru, Aleksandrova cesta št. 6/I. — **Številka računa** pri poštni hranilnici, podružnici v Ljubljani je **13.577**. — Za Prosvetno zvezo v Mariboru kot izdajateljico in za uredništvo je odgovoren Jože Stabèj, za Tiskarno sv. Cirila v Mariboru, ki list tiska, Leo Brože, oba v Mariboru.

Salda-konti, štrace,
blagajniške knjige,
amerik. žurnale,
odjemalne knjižice itd.
nudi p. n. trgovinam
po izredno ugodnih cenah
Knjigoveznica K. T. D.
v Ljubljani, Kopit. ul. 6./II.

Prodajalna K. T. D.
(prej Ničman)
— Ljubljana —
(poleg Jugoslov. tiskarne)
ima v zalogi:
Vse pisalne potrebščine,
podobe, molltvenike, sve-
tinje, devocijonalije i. t. d.
Svoji k svojim!

Ob sedemstoletnem spominu viteza božjega.

Ksaver Meško. (Legende o sv. Frančišku.)

Zahvaljen bodi, Gospod Bog, za življenje svojega izvoljenca, asiškega ubožčka blaženega Frančiška! Dal si ga za dragoceno, blagoslovljeno ogledalo vsem, ki želijo tebi zvesto služiti, ki hrepene po popolnosti in svetem življenju v tebi.

Kakor vre in kipi sladko, nesevreto francosko vino v ozkem, visokem kelihu in iz pretesne posode šumeče prekipeva, tako mi srce vre in prekipeva, kadar mislim nanj ali govorim o njem, o tem čudnem, v svoji popolni odpovedi tako blestečem vitezu božjem. Saj je ni osebnosti v zgodovini razen Kristusa Gospoda, Sinu božjega, v veke hvaljenega in češčenega, ki bi mu tako toplo bilo moje srce kakor »drugemu Kristusu«, ponižnemu Frančišku. Zakaj ni je bilo duše, ki bi hodila po tako sončnih potih in v tako otroški radosti iz nižin sveta k svojemu Bogu v višave, kakor je hodila duša blagoslovljenega beračka iz Asisija. In ni ga bilo moža, ki bi živel ne samo tako v duhu Kristusovem, ampak bi doživel in preživel iznova tako popolnoma vso dušo Kristusovo, tako da je v resnici postal po vsem svojem mišljenju in življenju »alter Christus — drugi Kristus«. Nihče ni prodril globlje v veselje veselega oznanila Gospodovega. Nihče ni umeval lepše tistega najvažnejšega dogodka v življenju Gospodovem, ko Gospod objemlje in blagoslavlja male. Da bi bil v obilici deležen tega blagoslova, je Frančišek postal najmanjši med malimi. — Čez polje je šel Gospod s svojimi učenci, pa so bili vsi taki siromački, da so v svojem gladu klasje smukali, dar božji vsem otrokom božjim. Frančišek in njegovi bratje marsikak dan niso imeli v svojem bornem domovanju najpotrebnejše jedi. Pa so bili veseli in srečni, ker so vedeli, da jim bo sam Gospod Bog pogrnil mizo. Saj jim je bil ves svet »mensa Domini — miza Gospodova«, premožni in bogati tega sveta pa strežniki, ki naj to mizo oskrbujejo, oskrbujejo tudi zanje, najmanjše, najubožnejše brate. — Gospod je sedel za mizo z gobavimi na duši — Frančišek je z gobavci zajemal iz ene sklede, ozdravljaj na duši gobave z besedo božjo in z zdravilno, prerodilno močjo svojega zgleda. — Nihče razen Kristusa Gospoda ni tako globoko prodril v sladko in osrečujočo

skrivnost posinovljenja otrok človeških v otroke božje — zato je s takim mirom slekel vso obleko do nagega in jo vrnil očetu; zato se je, ko je stal gol pred ljudmi in pred Bogom, s takim prekipevajočim zaupanjem vrgel v objem božji in je molil s tako mirno-vdanim srcem: »Oče naš, ki si v nebesih...« In ker se je čutil otroka božjega kakor nihče izmed vseh iz žene rojenih razen Njega, ki je bil rojen iz Device, zato je bila njegova najpreprostejša beseda kakor žarek v nebesih prižgan in iz nebes poslan, da razsvetli temo mnogih grešnih duš, da slajša bridko trpljenje mnogih trpečih duš.

Še mrtev govori skozi stoletja in bo govoril skozi tisočletja. Slaboten po telesu, majhen in ponižen v življenju, dviga skozi stoletja tisoče iz globočin do višin življenja. Ubožnejši nego najzadnji berač, ker je uboštvo z vsem srcem ljubil, ko ga berač prenaša čestokrat z mrznjo in srdom, bogati in osrečuje tisoče in milijone...

Kmetska prosveta.

Dr. Karel Capuder.

(Govoril 14. avgusta 1926 na kmetskih dnevih v Mariboru.)

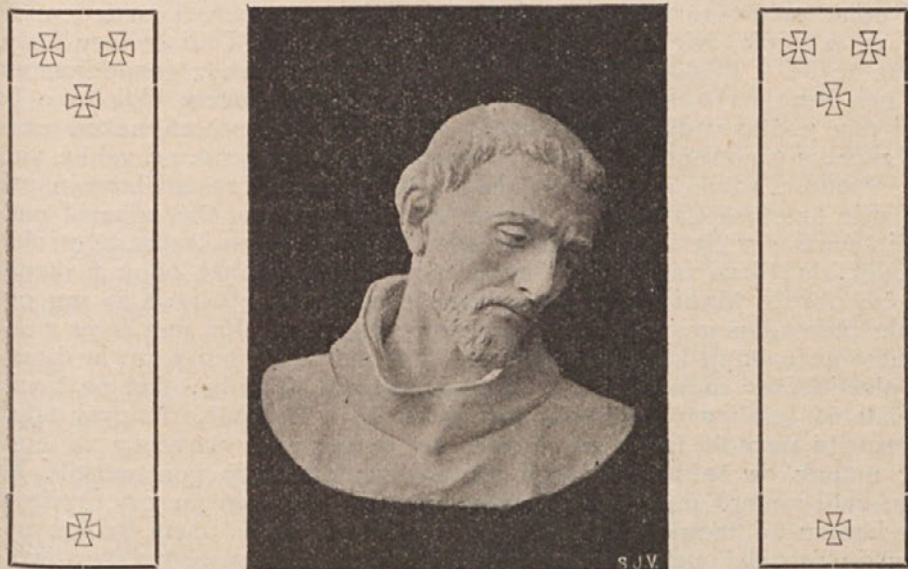
Človeški življenski zakon je tak, da se človeštvo vedno obnavlja v svojih življenskih silah z dežele. Pa ne samo čisto življenske sile imajo v narodu na deželi svoj vedno sveži vir, ampak tudi duhovne in moralne sile imajo prav tam svoj izvor. Ako bi se torej pri katerem narodu dogodilo, da začne ljudstvo na deželi življensko pešati, je s tem obstoj naroda ogrožen.

Prav tak zakon je tudi, da veliko obubožanje, če se hitro ne odpravi, načne ne le čisto naravne življenske sile, ampak tudi prav tako izpodkopuje tla duhovnim silam, zlasti moralnim. Zato je izredno važno, pazno motriti zlasti gospodarski položaj naroda na deželi in ukreniti o pravein času vse potrebno, ako vidimo, da je gospodarsko stanje začelo propadati.

In danes so pri nas očitni vsi taki znaki propadanja. Vzrokov tega prapadanja ne bomo raziskavali, pač pa se moramo baviti z velevažnim sredstvom, ki more naš slovenski kmetski stan v sedanjem boju za obstanek izdatno podpreti. To sredstvo je kmetska prosveta.

Že iz zgoraj navedenih biologičnih zakonov je razvidno, da ima zlasti kmečki stan svoje potrebne življenske pogoje in zato se mora tudi njegova prosveta ali, recimo, izobrazba razlikovati od izobrazbe drugih stanov. Posebnost kmetskega življenja je ozka zveza z naravo. Kmet živi in dela v naravi, v naročju prirode, da rabim izraz misleca Rousseauja. Od najnežnejše mladosti, ko kmetska mati še dojenčka vzame s seboj na polje in ga pusti tam na kraju njive ležati, pa do smrti in še potem v grobu na samotnem vaškem pokopališču, kjer grobove prerašča zelena trava, vedno obdaja kmeta čisto neizkažena priroda. Od prirode dobiva sredstva za življenje. V boju s prirodnimi silami si bistri svoj um in velik del kmetskega stanu v zaostalih deželah še danes skoro ne pozna druge strokovne izobrazbe ko samoizobrazbo po lastni izkušnji, oziroma ono tradicijskelno strokovno izobrazbo, ki se podeduje od roda do roda in je plod tisočletnih izkušenj človeka v boju z naravo.

Toda veliki napredek v spoznavanju prirodnih sil in v njih izrabljanju, ki je zlasti značilen za zadnje stoletje, stoletje tehnike, je v veliki meri tudi vplival na kmetijski stan in njegovo izobrazbo. Vremenoslovje (meteorologija), kemija, biologija, pa tudi politične in gospodarske izpremembe so docela izpremenile ono staro tradicijonelno razmerje kmeta do narave. Ne več slučajna, ali pa tudi stara trajna izkušnja, temveč znanje na podlagi znanstveno izvedenih poizkusov je osnova modernega kmetijskega gospodarstva. Prav zato moremo danes govoriti o kmetijski prosveti še bolj ko kedaj. Razloček pa je ta, da danes kmetijska prosveta stopa v ožji odnos do splošnega gospodarskega napredka, dočim je bila ona tradicijonelna kmetijska prosveta bolj samosvoja in v se zaključena. Danes se v

Jožef Pavlin: Sv. Frančišek Serafinski.

kmetijskih kemičnih preizkuševališčih, v laboratorijih učenjakov, v delavnici Kercega Edisona odkrivajo tajnosti narave, ki lahko odločilno vplivajo na kmetijsko gospodarstvo. Prometne in politične razmere odločujejo o cenah kmetijskih proizvodov, zato je tudi naš slovenski kmet, ki živi na odrpitem ozemlju sredi največje kulture, popolnoma odvisen od svetovnih gospodarskih razmer. Konec je onemu tradicijonelnemu gospodarstvu naših očetov in le okreten prosvetljen kmetijski gospodar bode uspeval, bode obstal na dedni grudi, ki mu more ravno vsled lege naše Slovenije tudi v spremenjenih razmerah nuditi dovolj sredstev za obstanek.

Sredstva kmetijske prosvete.

Kakor v rasti človeka razlikujemo stopnje, tako tudi v prosveti. Tri stopnje: osnovno, srednjo in visoko ima tudi kmetijska prosveta. So nekateri, ki hočejo na osnovni stopnji prosvete zenačiti vse stanove. Res

je, da čitanje, pisanje in računanje enako rabijo vsi stanovi in je pridobivanje te osnovne prosvete vsakemu enako potrebno. Toda že pridobivanje, še bolj pa uporaba te vednosti v prvem in drugem šolskem letu sta naravno različni po stanovih. Sin rudniškega delavca bo z zanimanjem čital berila o rudnikih in delu v njem, bo pisal dobre sestavke o vsem tem in delal lahko naloge iz gospodarskega življenja delavca. Prav tako se bo tudi kmetijski sin zanimal za domače življenje in podobno življenje drugod. In tako je naravno, da se mora že v teh dveh letih, še bolj pa v tretjem letu, pričeti razlikovati izobrazba mladine po stanovih. Priznati moramo, da to uvidevajo tudi vsi pametni vzgojitelji, manj seveda oni politiki, ki jim je ideal popolna enakost, nekako kasarniško življenje. In takih politikov, ki pa tudi včasih zelo kvarno vplivajo na šolstvo, imamo, žal, tudi pri nas preveč. Učni načrt za naše osnovne šole predvideva kmetijski pouk za moško mladino od 3. leta dalje po dve uri na teden. Ni knjig za ta pouk. Nič pravega sistema v vsem tem. Tudi deklice imajo deloma že od 2. šolskega leta dalje ročna dela in pouk v gospodinjstvu. Kjer ima osnovna šola vrt, se vrši ta pouk tudi praktično. Odločilno pa je pri tem pouku vedno tudi stališče učiteljstva. Imamo po nekod prav lepe začetke smotrenega pouka v kmetijstvu. Tako je n. pr. velike važnosti, vzbuditi ravno v osnovnošolski mladini smisel za izdelavo in pripravljanje kmetijskega orodja. V tem oziru je lepe uspehe pokazal nadučitelj Jevnikar v Št. Vidu na Dolenjskem. Kdor pozna lastnosti otroka, bo vedel, da bi se ravno na osnovni šoli lahko izpeljal pouk v raznih domačih obrtih, ki bi gmotno stanje našega kmeta izboljšale in mu pomagale premagati gospodarske krize sedanjega časa. Pri tem je pa treba natančno poznavanje krajevnih razmer. V planinskih krajih n. pr. ne bomo učili plesti košev in košaric za vlaganje grozdja in sadja, pač pa bomo to delali na šolah v vinorodnih Slov. goricah in Halozah. In prav takih primerov bi navedli lahko na ducate, ker naša mala Slovenija ni enolična, ampak se še posebej odlikuje po svojih mnogih posebnostih. Mi imamo zelo mnogo prav izrazitih gospodarskih pokrajin in pri razvitem gospodarstvu bi mogla naša Slovenija zadostiti skoro vsem svojim potrebam in prevešek nekaterih produktov (les, živinoreja, sadjarstvo) izvažati. Zato pa je potreben krajevnim razmeram prilagoden načrt osnovnih šol. Državni proračun za leto 1926/27 izkazuje 3745 učiteljev in učiteljic osnovnih šol v Sloveniji, katerih same plače brez doklad znašajo letno 32.705.361 Din. Ta polk učiteljstva, pravilno razpredeljen in smotrno zaposlen, temeljito pripravljen za poklic, stalen na svojih mestih, da more natančno spoznavati svojo nalogo, bi mogel ne le popolnoma odpraviti nepismenost, ampak tudi kmetisko prosveto tako dvigniti, da bi mogla kmetijska mladina postati res nada boljše bodočnosti kmetijskega stanu ter naroda in države.

Učiteljšče. Strokovno šolstvo.

Ko pa smo videli tu na osnovni stopnji prosvete mnogo sredstev, čeprav še ne zadostno pripravljenih in urejenih, je slika na drugi, srednji stopnji, dokaj slabša. Za 63% kmetijskega prebivalstva v Sloveniji naj zadostujejo 4 strokovne šole, in če še vzamemo zraven drž. podkovsko šolo ter zasebno združeno šolo v Ljubljani, jih bi bilo šest in še nekaj go-

spodarskih tečajev; nasprotno (statistika iz leta 1921): 33 meščanskih šol, 13 gimnazij, dve realki, ena tehnično srednja šola, 7 učiteljskih, 5 trgovskih šol, 42 obrtnonačeljalnih šol, ki vse skrbe za izobrazbo predvsem ostalih 37% slovenskega prebivalstva. To je očitno zapostavljanje kmetijske prosvete. Pri kmetijskem ministrstvu se je od 25. do 31. decembra 1924 vršila anketa o reorganizaciji kmetijskega šolstva v državi. Sestavile so se smernice, a uspeha nobenega. Tako je v odločilni dobi od 14. do 20. leta kmetijska mladina po večini prepuščena sama sebi. In ali ne vidimo posledic tega položaja? Ravno v tej dobi se v veliki večini izvrši beg najrazboritejših mladeničev in mladenk s kmetov v mesta in industrijska središča. One redko sejane kmetijske strokovne šole pa tudi poleg tega niso tako urejene, da bi imele dovoljno privlačno silo na kmetijsko mladino. In tožba, da vzgajajo te šole financarje, orožnike, razne nižje uradnike in le v mali meri resnične kmetijske pomočnike, je le preveč opravičena. Eden važnih vzrokov tega je, ker hočejo te šole služiti vsem vrstam kmetijskega gospodarstva, ker niso dovolj prilagodene posameznim kmetijsko-gospodarskim enotam. Vzгляд! V kmetijskem gospodarstvu je važen činitelj mlekarstvo in kar je s tem združeno. Pa pri nas za to nimamo nobene strokovne šole, dasi se vedno govori, piše in komisijonira o tem. In tako nimamo strokovno izvežbanih mlekarjev in siračarjev in naši mlečni izdelki niso sposobni za konkurenco.

Zavedati se moramo tudi, da nikdar šola sama na tej stopnji ne more zadostovati, predvsem ne državna. In mi vemo in vidimo, da imamo in smo imeli Slovenci srečo, ker so nam pri tem pomagali naši samostani. Danes seveda v tem oziru delujejo skoro le ženski samostani koristno s svojimi gospodinjskimi šolami in tečaji. Bil pa je čas, ko so vzorna posestva naših benediktinskih, cistercijanskih in kartuzijanskih samostanov blagodejno vplivala na kmetijsko strokovno izobrazbo. Vemo pa tudi, da nam je absolutistična država (Jožef II.) to uničila in mnogokrat spremenila tista vzorna posestva v prazne puščave. Danes se ponekod zopet dela. Na Dolenjskem v Stični ima n. pr. cistercijanski priyor, sin slovenskega kmeta, prav lepe načrte v tem pogledu. Delajmo na to, da se uresničijo in da na nje ne pade slana absolutističnih nagnenj državnih mogotcev.

Delo organizacij.

Moramo priznati, da se kaže uspeh dela orlovstva in prosvetnih organizacij. Tu je glavno torišče teh organizacij v bodočnosti. To, kar je orlovstvo storilo s svojim poslovanjem, izpiti in prosvetnimi tekmami, je že zelo dvignilo prosveto med kmetijsko mladino na deželi. Tudi to vidimo, da je v vsem tem delu sistem, pa tudi tu bo treba večje specializacije, več upoštevanja krajevnih potreb, seveda je za to treba delavcev, za kar so zlasti poklicani iz kmetijskega stanu izšli mladi inteligenti, ki naj svoje čile sile obrnejo v to smer in proč od raznih od produktivnega dela odvajajočih sanjarij. In posebne pozornosti je potrebna kmetijska mladina od 14. do 18. leta. Tu ima orlovstvo sedaj izdelan načrt, ki prav stopa v življenje. Tudi tu je vse odvisno od načina, kako se bode kraju in razmeram primerno izvajal ta načrt. Kakšni bodo

delavci v tem vinogradu? Ravno z mladino te starosti se dajo doseči največji uspehi. Tu se morejo navdušiti za strokovno izobrazbo in za prosveto občē. Tu se polagajo osnove bodočega samostojnega dela in gospodarstva, tu se vzbujā ljubezen do domačega kraja, smisel za lepoto narave in umetnosti. Tu se lahko izobrazī umetniški čut, ki je kmetu prav tako potreben kakor komu drugemu. Iz mladega pastirja vzraste velikan umetnosti Meštrovič. In študij naše kmetske umetnosti, ki jo povsod zasledimo, nam kaže, koliko talentov skriva v sebi kmetski stan. (Privlačnost dežele z dvigom kmetske kulture, lepote praznikov, kmetskega življenja in dela v nasprotju s puščobo industrijskih krajev in mest. Obnova kmetske narodne noše, obleke, oprave.)

Na tretji stopnji prosvete smo danes še popolnoma v povojih, če ne rečemo, šele v začetkih. Nimamo nobene šole, imamo le naše prosvetne centrale. Pa pogledjmo tam v knjižnice in videli bomo, da oddelek kmetske literature je več ko mršāv. Mohorjeva družba je izdala leto za letom res eno strokovno kmetsko knjigo. Tupatam tudi zasebno založništvo kaj stori. Krek je izdal Črne bukve kmetskega stanu l. 1895.

Drugod imajo posebne ljudske visoke šole. Pri nas je začela Krekova socialna šola, pa bolj v delavskih krajih, delovati. In prav ta ljudska visoka šola, prilagodenā potrebam kmetskega stanu, je, kakor dokazujejo vzgledi v severnih deželah v Danski (domovini ljudske visoke šole), Švedski in drugod — za kmetsko prosveto neobhodno potreben zaključek prosvetne stavbe. Kaj naj nudi ta šola? Odrasli kmetski mladini in kmetu sploh je potrebna poleg strokovne izobrazbe tudi ona občā, zlasti državljanska izobrazba, ki mu omogoča varovati kmetske interese ob vseh prilikah. Kmet mora biti sposoben upravljati vse one zastope, ki imajo predvsem opraviti s kmetom, mora znati načelovati zadrugam, društvom, občinam, sposoben mora biti za vse zastope, vključeno državni zbor. Kmet mora imeti potrebno izobrazbo tudi za kmetijskega ministra. Vsem tem nalogam mora zadostiti visoka šola. Na Danskem so jo uredili tako, da se na teh ljudskih visokih šolah zlasti poučuje, goji domači jezik, se pišejo pismeni izdelki, čitajo izbrana dela in se kmečka mladina privadi pravilnemu izražanju v maternem jeziku in natančno spoznava literarne zaklade materinščine. Največja pozornost se posveča domovini, zlasti zgodovini, zemljepisju in njenim zakonom. Država podpira te visoke šole in večina kmetske mladine Danske poseča te visoke šole, celo več ko pa strokovne kmetijske šole. Po danskem vzgledu so pričeli tudi drugod vstvarjati enake zavode s podobnimi načrti. Pri nas moremo kaj podobnega pričakovati in zahtevati od naše Prosvetne zveze. To bi bila velika naloga, vredna naše stare, dobro razpletene prosvetne organizacije.

Verska vzgoja.

H koncu moram še nekaj pripomniti. Ko je Francoz Quetelet študiral moralno statistiko svojega naroda, je prišel do zaključka, da sama izobrazba ne dvigne stanja naroda, da se znanje celo izrablja v slabe namene in da le prava moralna vzgoja odločilno vpliva. Zato bo vse naše prosvetno delo lahko samo v škodo narodu, ako ne bo z njim

skupno delovala verska vzgoja. Samo narod, ki bo znal tudi trpljenje prenašati in tudi iz njega črpati življenskih sil v pravem krščanskem smislu, ki bo imel svoje oko pogosto v križu, ki bo delo in molitev postavil v svoj program, ki ne bo iskal nebes na zemlji, tak narod bo zmagal. Zato prvo vzgoja, drugo izobrazba.

Splavarska.

Pred nami, za nami
Savina šumi,
(holadi — la di —),
Bog čuvaj nad vami,
domače vasi!

Če pojde po sreči
ko zdaj nam je šlo,
(holado — la do —),
kovačev dve vreči
pošljemo domov.

To ženka vesela
se spet nasmehlja,
(holada — la da —),
moža bo objela,
zdaj bodi doma.

Savinka.

Evharistični kongres v Chicogo.

(20. do 24. junija 1926.)

Prof. Ivan Bogovič.

Največja, najzanimivejša svetovna prireditelj v teku letošnjega leta je bil veličasten evharistični kongres v Chicogo (Čikago). »Naš dom« bo prinesel še marsikaj zanimivega o tem kongresu, posebno o potovanju Slovencev na ta kongres, o naših rojakih v Ameriki in o razmerah v tem čudovitem svetu. Za danes le nekaj podatkov o kongresu — ki dokazujejo najbolj jasno, kako ogromna verska prireditelj je bila to in kako znajo drugod po svetu ceniti in častiti presv. Evharistijo.

Kardinal Bonzano, zastopnik sv. Očeta, je dospel v spremstvu 5 kardinalov in mnogo škofov 14. junija v New-York. Bil je sprejet nad vse veličastno. New-York — ta 8-milijonski New-York — se je poklonil zastopniku poglavarja katoliške cerkve in mu izkazal časti, kakor še nobenemu zastopniku svetnih vladarjev. Ko je new-yorški župan — katoličan — poljubil kardinalu roko — je množica navdušeno odobravalta ta izraz izvanredne časti in spoštovanja. Kardinal Bonzano je bil gost new-yorškega kardinala Hayesa. 16. junija je odpotoval v posebnem vlaku — z rdečimi vozovi, ki so ga amerikanske železniške družbe nalašč za ta namen dale napraviti — proti Chicogo, kamor je dospel 17. junija. Pričakovalo ga je na kolodvoru in sosednih ulicah 100.000 ljudi — in ga sprejelo iskreno, prisrčno. Blagoslovil je množico — ki je klečala — in se odpeljal po divno okrašenih ulicah v katedralo sv. Imena, kjer ga je sprejelo in pozdravilo 11 kardinalov, 60 škofov in neštivilno občinstva.

18. junija je bil slovesen sprejem kardinala-legata in kardinalov iz Amerike in Evrope v Koloseju. Velika zgradba je bila nabito polna. V soboto, 19. junija, so dovažali vlaki od vseh strani stotisoče kongresistov

iz vseh delov sveta. Popoldan so bile v vseh 300 katoliških cerkvah v Chicago in drugih cerkvah, ki so raztresene po čikaški nadškofiji, evharistične pobožnosti in spovedovanje vso noč.

Kongres se je pričel v soboto, 19. junija, ob 12^h ponoči, s sv. mašo polnočnico. Daroval jo je francoski kardinal Chanort. V nedeljo, 20. junija, že od 2^h zjutraj naprej so pristopali udeleženci kongresa v vseh 300 cerkvah čikaške nadškofije k sv. obhajilu. 1 milijon svetih obhajil in še preko je bilo razdeljenih. Čikaški kardinal Mundelein je poklonil to sveto obhajilo telegrafično še isti dan sv. Očetu kot dar čisto posebne vrste. Na kongresu je bilo 12 kardinalov, 3 apostolski delegati, 57 nadškofov, 257 škofov, 3 apostolski prefekti, 17 opatov, 4 redovni generali, 500 prelatov, okoli 3500 duhovnikov in nad 1 milijon drugega ljudstva. Pri slovesni otvoritvi je bilo prostora v obširni čikaški katedrali komaj za duhovščino, zastopnike javnih oblasti in časnikarstva. Ogromne množice ljudstva niso mogle v cerkev. Stale so več ur na velikem prostoru pred katedralo, v sosednih ulicah gledale raz balkone, okna, strehe in poslušale megafone, ki so nad cerkvenimi vrati pritrjeni natanko in povečano podajali govore, petje in obrede, ki so se vršili v cerkvi. Med sv. mašo, ki jo je daroval škof iz mesta Namur, so prečitali lastnoročno pismo papeževo, potem je govoril kardinal legat Bonzano in nazadnje čikaški kardinal Mundelein. Do 1^h popoldne je trajala otvoritvena slovesnost.

Popoldne istega dne je bila v vseh cerkvah čikaške nadškofije molitvena ura, pridiga in evharistični blagoslov. Ponedeljek, 21. junija, je bil dan mladine. Nad 60.000 šolarjev in šolaric se je zbralo s svojimi učitelji in učiteljicami v ogromnem stadijonu. Bil je nepopisno lep prizor, ko so peli latinsko vsi skupaj med sv. mašo, ki jo je daroval papežev legat kardinal Bonzano Mir, red, dostojno vedenje, odkrita pobožnost, da se je moral človek čuditi. Vse leto so ti otroci po naročilu kardinala Mundeleina molili in prosili Boga, da bi bilo v dneh kongresa lepo vreme. Zjutraj ob 7^h so viseli težki oblaki nad stadijonom, dež je začel naletavati. Kaj bo, so se vpraševale množice s strahom. Pa ko so začele proti 8^h korakati trume otrok v stadijon, veselo vihraje pestre zastavice, se je počasi razjasnilo in bil je najlepši dan, kakor da bi nebo hotelo pokazati očito, da je uslišalo prošnje teh angelov, so govorili ljudje. Po sv. maši je bilo prvo glavno zborovanje in popoldne so zborovali razni narodnostni odseki. 24 narodnosti je bilo zastopanih na kongresu, 24 zastav raznih narodnosti je plapolalo na vrhovih stadijona okoli velikanske ameriške zastave. V torek, 22. junija, je bil dan ženstva. Nad 160.000 se jih je zbralo v stadijonu. Med sv. mašo, ki jo je daroval apostolski nuncij iz Washingtona, Giobo, je pelo 6000 redovnih sester in 12.000 žen in deklet krasno skladbo »Roža skrivnostna« od Carnevalija. Popoldne zopet zborovanje odsekov. Proti večeru je bila skupščina članov društva sv. Imena na vojaškem polju. 100.000 je bilo navzočih. Pozno zvečer še obhod po ulicah ob bajni razsvetljavi elektrike in plamenic. Sredo, 23. junija, je bil dan dijaštva iz srednjih in visokih šol. Bil je zopet poln stadijon. 300.000 dijakov in dijakinj. Peli so lepo skladbo v čast sv. Frančišku, ki jo je zložil nemški komponist Singenberger, poklican iz Nemčije, da vodi petje na kongresu. Posebno lepa, nepozabna, je bila sklepna slavnost ali sklepen blagoslov v sredo zvečer v stadionu. Bila je

to manifestacija katoliških mož in fantov in obljuba zvestobe do evharističnega kralja. Nad 300.000 mož in fantov se je zbralo. Ogromen stadion je bil do zadnjega prostorčka nabito poln. Ko je prihajal papežev delegat, je zaorila ameriška himna in potem druge nabožne pesmi. Sledila je posvetilna molitev, ki so jo raznašali amplifikatorji in brezžični brzjavci po vsi Ameriki. Sledilo je 7 govornikov v različnih jezikih. Do pol 12^h zvečer je vztrajala ta ogromna množica mož in fantov v stadionu. Sklep je bil pretresljivo učinkovit. Reflektorji so sipali električno luč med to množico, nad nami jasno nebo, posuto z tisočeriimi zvezdami, med njimi polna luna in ko je začel stopati papežev zastopnik po stopnicah proti tabernakelnu k Najsvetejšemu, so prižgali vsi ti tisoči mož in fantov svoje sveče in jih dvignili k obljubi in prisegi zvestobe do Kristusa v Evharistiji, njegovega nauka, cerkve in papeža. Nepopisno lep prizor. Neki ameriški časopis pravi, da je bil stadion podoben velikemu polju zvezd., ko so zaplapolale sveče vere, kakor jih imenuje. Blagoslov z Najsvetejšim in zahvalna pesem je zaključila to najveličastnejšo večerno prireditev.

Kongres je zaključila slovesna procesija, ki je bila v mestecu Mundelein, krog 60 km vun iz Čikago. Kardinal Mundelein je kupil te pokrajine, postavil ob ličnem jezeru lepo cerkev in svoja ogromna semenišča in zavode. Po njem imenujejo ta kraj Mundelein. Zgradili so nove železniške tire, ceste, in od ranega jutra je vozilo nešteto vlakov, počestnih železnic, tisoče avtomobilov, ogromne ljudske množice iz Čikage v Mundelein. Mnogo jih je odšlo tja že prejšnji večer, da so si zasigurali prostorček ob cesti, po kateri je šla procesija. Vso noč so prebili tam. Ljudstva je bilo nad 1 milijon, kar je uradno potrjeno. Po sveti maši na prostem ob krasnem jezeru, je bila pridiga, potem odmor, ob 2^h popoldan pričetek procesije. Otvorili so jo Kolumbovi vitezi — šli so v procesiji le duhovniki — 7 km dolga pot — okoli jezera, med parki in gozdi posutimi z ljudskimi množicami, ki so v svojih narodnih skupinah molile, pele in proslavljale Kristusa v Najsvetejšem Zakramentu. Poleg Eskimov si videl Indijance, zamorce, belokožce, Kitajce, preproste, bogate, vse v lepem redu, dostojnem vedenju. Neko sveto razpoloženje je prevevalo dušo vseh. In tega razpoloženja tudi ni zbrisala huda nevihta, ploha, toča, ki se je vsula proti koncu procesije nad množico. Mirno so šli svojo pot, drugi stali mirno ob straneh, kakor da bi hoteli pokazati, naj pride, kar hoče, pri Kristusu vztrajamo. In zopet se je zjasnilo nebo in ob solnčnem svitu je blagoslavljal k sklepu papežev zastopnik množico, ki se je začela razhajati in se vračala mirno in dostojno na svoje domove, v zavesti, da je doživela nekaj velikega.

Pri otvoritvi kongresa je izgovoril kardinal Mundelein te-le besede: »Če pride mogočen kralj prvič v svojo na novo pridobljeno deželo, se zberejo poglavarji in odlični velikaši, da ga pozdravijo in polože prisego zvestobe. Pridejo z mnogoštevilnim spremstvom in dragocenimi darili, da bi povečali izraz svojega spoštovanja. Danes obišče Jezus Kristus, kralj vesoljstva, prvič slovesno in zmagoslavno v mestu Čikago Združene države pod belo obleko svete Evharistije. In mi najmlajši otroci velike družine, katoliške cerkve, smo porabili vse navdušenje in sile svoje mladosti, da napravimo iz tega dneva slovesnost, ki se je bo človeštvo večno spo-

minjalo. Sklicali smo otroke cerkve iz vsega sveta. Na naš klic so prišli največji, najrevnejši, cerkveni knezi, prelati in ponižni romarji. Nikdar ni nobeden zemeljski kralj in tudi ne rimski cesar sprejel takih časti, kakor jih sprejema Jezus Kristus v Čikago.»

Kristus živi, Kristus zmaguje, Kristus vlada! — se je spomnil človek nehote ob pogledu na prizore tega kongresa!

O narodni noši v Savinjski dolini.

Dr. Fr. Kotnik.

O narodni noši v Savinjski dolini mi je znano tole gradivo:

1. 5 slik slikarja Karla Rusa, ki ga je pošiljal nadvojvoda Ivan po deželi, da mu je slikal narodne noše. Slike so iz leta 1811. in jih hranijo v zapuščini nadvojvoda Ivana v Nemškem Gradcu. To je gotovo važno gradivo za opis naših narodnih noš. Prosvetna zveza v Mariboru bo mogoče objavila slike v barvotisku.

2. Opis savinjske narodne noše v Pajkovih »Črticah iz duševnega žitja štajerskih Slovencev« na str. 213—215. Opis se nanaša na starejšo dobo okoli 1834. leta in mlajšo okoli l. 1854—1860.

3. Opis Jos. Lekšeta v Kocbekovi knjigi »Savinjske Alpe«, Celje 1926, založila Goričar in Leskovšek. Opis slika dobo okoli l. 1862 in pozneje.

4. Naša slika (glej stran 175), ki jo stavim v sedemdeseta leta prejšnjega stoletja.

Gradivo pa obsega večinoma Gornjo Savinjsko dolino. Dobro sta zastopana Solčava in Gornji grad. Iz drugih krajev ni dosti gradiva znanega.

Leta 1811.

Ženska iz Gornjega grada. Na čelu nosi rdeč trak, ki je vzadi na glavi zavezan. Na temenu ima zelen venec, ki je spredaj podoben valjcu. Srajca je bela in okoli vratu nabrana. Rokavi so dolgi. Namesto gumbov imajo na zapestnici moder trak. Modrc je rdeče se spreminjajoč. Okoli prs nosi modro-rdeče-vijolčasto se izpreminjajočo ruto z belimi in rdečimi prameni in belimi cveticami. Krilo je dolgo, jarko rdeče. Predpasnik je dolg, bel in z modrim trakom spredaj v pentljo zavezan, nogavice so bele, čevlji pa rdeče-vijolčasti in rdeče obrobljeni. Povsod pestre barve, izmed katerih se posebno odražajo bela, modra in rdeča.

Dekle iz Solčave. Na glavi nosi velik črn klobuk z nizkim oglavjem in širokimi okrajki, na čelu črn trak. Pod klobukom se vidi bela ruta (peča), spredaj se vidi nad čelom majhen bel nabor, ki odgovarja belokranjski jaljbi, ki jo nosijo n. pr. v Gribljah. (Jaljbe lahko vidite v Etnografskem muzeju v Ljubljani.) Dekle ima belo srajco z dolgimi rokavi, moder rumeno obrobljen modrc, dolgo zeleno obšito krilo je iste barve in se drži modrca, predpasnik je rjavo-rdeč in posejan s cveticami ter ima zgoraj nastavek v prsniku. Okoli pasu nosi srebrno veržico, na desni trak z nožem. Nogavice so živordeče, nizki čevlji z zaponkami pa črni. Če ste se v opisu narodne noše v Mežiški dolini čudili, da so nosile tam ženske po koroškem vplivu svilene rute, vrh njih pa težke klobuke, vidite tu, da so Solčavanke že l. 1811 nosile slično. Štajerke pa so nosile še prej pod klobukom tudi avbe.

Kmečka hči iz Gornjega grada v prazniški obleki. Na glavi ima rumeno avbo z rdečimi vzorci, zgoraj je zavezana rdeča pentlja. Bela srajca ima dolge rokave. Okoli vratu in na zapestnicah je srajca

Narodna noša v Savinjski dolini krog leta 1870.

zvezana z ozkimi rdečimi trakovi, ki so vdevani z modro barvo. Modrc je do prsne višine temno moder, spodnji del je rdeč in ima zelene proge. Krilo je modro, predpasnik dolg in moder. Dekle nosi pas, na katerem visi belo-zelen trak z nožem. Čevlji so črni, jezik je narezan, podobni

so čevljem, ki so jih po mestih sedaj zopet začeli nositi in ki jih imenujejo »Haferlschuhe«. Nogavice so rdeče.

Mož in žena iz Gornje Savinjske doline. Na glavi nosi mož nizek klobuk s širokimi okrajki. Lasje so dolgi in padajo na ramo. Srajca je bela, hlače irhaste, kratke, naramnice zelene. Pas je živordeč in ima obliko prepaske (šerpe). Telovnik je rjav in ima srebrne gumbe, jopič rjav, zavihljaja na rokavih sta rdeče obrobljena. Nogavice so bele, čevlji segajo do gležnjev. Žena nosi na glavi nizek širokokrajn črn klobuk. Na čelu ima črn trak, pod klobukom pa pečo, ki je prekrizana na prsih. Peča ima širok vezen rob z listnatimi vzorci, pod pečo se vidi na glavi še nabor z rdečim trakom. Ta nabor je podoben jaljbi. Srajca je bela ter ima rdeče gumbe in dolge rokave, ki imajo na zapestnici križemkražem modre in bele vzorce. V trikotu sega navzgor rdeča prsna ruta. Krilo je modro, modrc je do prsne višine zelen. Predpasnik je širok in ima modre, bele in rdeče cvetlice. Na strani ji visi srebrna veržica za nož. Nogavice so rdeče, čevlji so črni in se zavezujejo z zaponko.

Kmet iz Solčave v vsedni (vsakdanji) obleki. Na glavi nosi velik črn klobuk, lasje so dolgi in padajo na ramo. Srajca je bela in se zavezuje s trakom; nima gumbov. Irhaste kratke hlače imajo spodaj na hlačnicah kratke usnjate trakove, s katerimi so zavezane. Naramnice so zelene, razen tega ima še rjav usnjat pas. Jopič je živordeč ter ima bele gumbe. Nogavice so bele, na nogah nosi coklje. Njih zgornji del je spleten iz viter. Poleg širokokrajnih ženskih klobukov imamo v Savinjski dolini l. 1811 še peče, ki jih nosijo pod klobuki, pozneje so jih nosile brez njih. Zanimiva je rumena avba gornjegrajske kmečke hčere v nedeljskem ornatu. Pozneje so se tudi v Solčavi razširile koroške avbe »črne kape«, prevlečene s črno žido. Zadnji lesketajoči se del avbe v obliki kvadrata se je imenoval »zadnjek«. (Primerjaj opis in sliko v spisu »Narodna noša v Mežiški dolini« v letošnji aprilski številki »Našega doma« str. 72—76! O dolgih laseh pri moških sem tudi že govoril v navedenem spisu.) Na eni strani koroški vpliv, na drugi pa kranjski. Zato srečamo pozneje v Savinjski dolini tudi lepo »gorenjsko avbo«, bogato z zlatom vezeno. Ko so v naših obmejnih mestih začeli fantje poleti nositi kratke irhaste hlače in modre jopiče, so prenapeti nacijonalisti vohali v tej noši — modri jopič imenujejo Rosseggerjanker — menda državno nevarnost. Predočite si našega kmeta iz Solčave in Gornjega Savinjčana iz l. 1811! Oba nosita kratke irhavke, namesto modrega jopiča pa rjavega ali pa rdečega. Turisti oblačite se po solčavsko! Kratke kmečke hlače so ostanek one stare noše, ki jo je pokopala francoska revolucija. Isto je s širokokrajnim kmečkim klobukom, ki je pohlevni sin drznega Rubensovega in Rembrandtovega klobuka. Na svojem potovanju na kmetih je izgubil veliko drznosti in postal pohlevno pokrivalo naših očancev. (Dalje bo sledilo.)

Prosvetne naprave v Londonu.

Vinko Zor.

Dobro je, da človek pogleda malo v svet; kdor čepi le za domačim plotom, pač ne more spoznati, kako žive drugi narodi, kakšna je njihova omika, kakšne so njihove šege, kakšni njihovi običaji. Zlasti je dobro, da obiše človek narod, čigar življenje se razvija na višji stopnji od našega. Letos v majniku se mi je ponudila prilika, da sem si ogledal največje mesto na svetu — London, ki ima 9 milijonov prebivalcev. Zanimalo me je predvsem prosvetno gibanje med tamkajšnjim ljudstvom.

Pred dobrimi sto leti so začeli v Angliji, posebno v Londonu, snovati »klube«. Nihče takrat ni mislil, da bodo klubi čez sto let tiste celice, kjer je danes skoro vse družabno in prosvetno življenje Angleža. Klubi so stanovska društva, ki so lastniki krasnih domov, celih palač, kjer je združeno vse ono, kar pri nas nudi kavarna, gostilna in društvo. Zato gostiln in kavarn v našem smislu Anglež ne pozna; pa jih tudi prav lahko pogreša, ker mu klub več nudi. Obiskal sem več takih naprav v mestu. Spodnji prostori so spremenjeni v obednico in sprejemno sobo. V obednici dobe člani kluba 25% ceneje jedila in pijače. Vstop v to klubovo restavracijo imajo le člani in po njih vpeljani gostje. Vsakega gosta smatrajo kot gosta vseh članov. V prvem nadstropju so sobe za kadilce, čitalnica, knjižnica, godbena soba in soba za razne igre, n. pr. bilard, šah itd. V drugem nadstropju je velik salon — po naše dvorana, kjer se vrše mesečno koncerti, pevski nastopi in plesi. Tretje nastropje pa nudi stanovanje članom in oskrbništvu. Tako zgleda klubova hiša v Londonu. Vsak dan se zbirajo člani v teh prostorih. Članarina pa znaša letno 5 £, to je 1200 Din. Anglež torej veliko žrtvuje v ta namen, a mu klub tudi nudi vso udobnost.

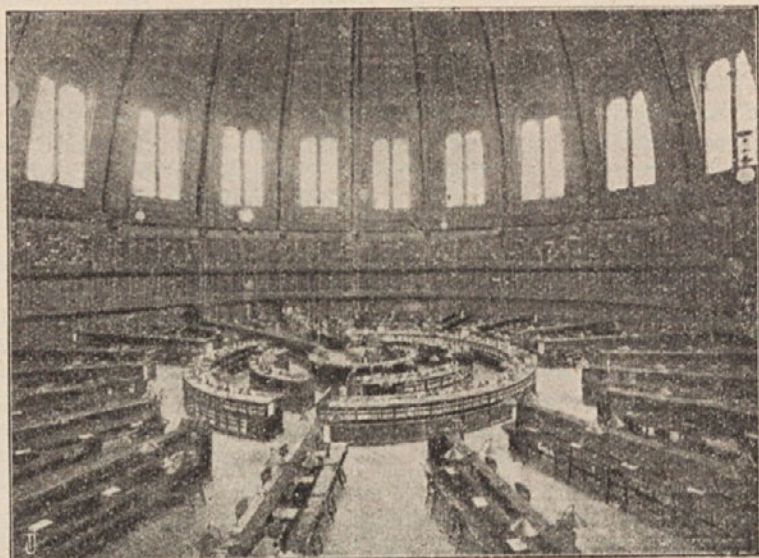
Največja prosvetna naprava v Londonu je »Britski muzej«. Človek rabi vsaj tri dni, da pogleda spomenike Asirije in Babilonije, Egipta, Indije, Kitajske in Japonske, prakulturo Amerike in raznih otokov. Ta muzej podaja res celotno sliko kulturnega razvoja evropskih in izvenevropskih narodov, od prvih početkov do danes. V tem muzeju je nastanjena tudi največja knjižnica v Evropi. Knjižnica ima skoro 3 milijone knjig. Vsako leto se pomnoži za 60.000 zvezkov. Obenem hrani knjižnica nekaj književni muzej, kjer lahko vidiš rokopise in podpise svetovnoznanih pesnikov, pisateljev, dramatikov, skladateljev, državnikov, kraljev, vojskovodij itd. Hkrati so razpostavljene še dragocene knjige, vse spisane z ročno pisavo in imajo krasne barvane začetne črke. Poleg knjižnice in književnega muzeja je tudi največja čitalnica (glej sliko na strani 178), kjer bere od jutra do večera 460 čitateljev. V ogromni dvorani, katere strop je spremenjen v kupolo, vlada popoln mir in red. Vstop v knjižnico in čitalnico, kakor tudi v muzej, je brezplačen in vsakemu na razpolago.

Poleg te knjižnice je v Londonu še 142 knjižnic in čitalnic, med temi jih je 26 mestnih, vse so odprte od 9^h dopoldne do 10^h zvečer.

Važna kulturna ustanova, ki se je ohranila le pri Angležu, ki ljubi nad vse stare šege in običaje, so cehi. To so zopet stanovska udruženja

kakor so n. pr. ceh ribičev, ceh zlatarjev, usnjarjev itd. Tudi ti cehi imajo svoje domove, slično urejene kakor klubi, le da imajo v cehih mesto restavracij, stanovske muzeje z najlepšimi izdelki dotične stroke in slike odličnih voditeljev, kar je zelo važno za stanovsko izobrazbo.

Nekaj za London posebnega je University-Settlements. Po naše bi to napravo krstili za delavski dom — kjer je nastanjena delavska univerza. Tukaj bivajo oni, ki so dovršili visoke šole v stalnem stiku z delavstvom. Večer za večerom so predavanja iz one stroke, za katere se delavstvo zanima. Isto nalogo me l delavstvom vrši Peoples-haus (Piplhaus) for East-London. V tem poslopu so, poleg predavalnic, praktično urejene delavnice, laboratoriji inenovani, kjer se delavci praktično vežbajo v svo-

Čitalnica v Britskem muzeju v Londonu.

jih strokah, zlasti je preskrbljeno za sport in higijeno. Ogromen bazen služi delavcem tudi po zimi za plavanje. Trikratni koncerti na teden nudijo glasbeno prosveto.

Poleg naštetih naprav ima pa vsaka župnija v Londonu še svoja verska društva, katera so osnovana v smislu kluba. Za dečke je preskrbljeno v katoliški skavtski organizaciji, za deklice v »Zvezi sv. Neže« — za dekleta v Marijini družbi, za mladeniče v raznih sportnih klubih, za matere v klubu kat. mater, za moške v moškem klubu. London šteje 146 katoliških in prav toliko cerkvenih dvoran in šol. V cerkveni dvorani se zbirajo člani in članice verskih organizacij k predavanjem, koncertom, k igram, večer za večerom ločeno po starosti in spolu, le v nedeljo zvečer po večernicah se zbere vsa župnija. Takrat se poje, igra godba, pleše in se razvija res prava družinska zabava.

Župnik, pri katerem sem bival, mi je ponovno zatrjeval, ako ne bi bilo društev in klubov, bi bila cerkev prazna. Tako cenijo angleški duhovniki društveno življenje in ga smatrajo za bistveni del dušno-pastirskega delovanja. Ne trdim, da naj nam bodo te naprave v zgled. Pač pa v spodbudo, da tudi pri nas na tem polju nadaljujemo započeto delo, ker, kakor vidimo, nismo sami, temveč ima slično gibanje vsak narod, ki hoče biti kulturnen.

Georgine.

Dr. Ivan Dornik.

Sedaj so jutra polna solnca. Čez vse gozde in travnike je razlita rumena luč. Če pogledaš tja čez vodo, čez drevesa, ti vse zlato migota pred očmi. Sence so se podaljšale, črno leže pod bukvami, ki so obledele, orumenele. Jelše in vrbe ob vodi so nemirne, vsak list trepetaja.

Ko gledaš v vejevje in vidiš odpadajoče liste, ki počasi kapajo na zemljo, zaslušiš prvi dih jeseni —.

Na vrtu cveto georgine. Iz temnozelenih grmov kipi proti solncu lepota njihovih rdečih cvetov. Če bi iztegnil roko v nje, bi se ti potopila v njih, tako polni so ti cveti.

Gledaš jih, dabneš vanje svoje misli: in ožive! Ožive in ti rdeče lijejo v dušo, kakor da bi lila vanje sladka, skrivna bridkost, ki peče in boli —.

Že več večerov nisem mogel spati. Mižal sem in stiskal oči, v glavi pa so se podile misli sem in tja, kakor bi jih gonila burja.

V takem borenju za spanje sem nekega sobotnega večera zopet prižgal luč, se naslonil v postelji, vzel knjigo in poskušal brati. Senca, ki jo je metala petrolejka po kamri, je padala na posteljo ob zidu, kjer je ležal oče; padala je na njegovo veliko, močno postavo in na izmučeno roko, ki je razgaljena počivala na odeji kakor veliko, težko kladivo.

»Ali ne moreš spati?« se je oglasil.

Tudi on ni mogel spati.

»Ne, bral bom,« sem odgovoril.

»Dolgo nikari, štedi s petrolejem!« je odgovoril. »In premišljevat ni treba tako! Za tistim pojdi, kar ti pokaže srce, jaz ne bom nič silil in ti nič več rekel. Saj veš!«

In obrnil se je, da je zaškripala postelja, in je obmolknil.

Saj veš!

O, vedel sem, kako je mislil! —

Ko sva sedela zvečer na klopi pred hišo, je vzel pipo iz ust, iztrkal in dejal:

»Vso to leseno bajto bom odel s smrečjem in bršlinom in od tukaj do cerkve bom postavil smrečje, da bo lepo, ko boš prihajal iz cerkve od nove maše domov.«

Natlačil je zopet pipo, prižgal, molče kadil te zrl čez vodo proti goram, kjer je ležal rdeč pramen večerne zarje.

Meni je trepetalo srce kakor ptička, če položiš roko nanjo.

Večerni mrak je počasi legal na gozdove, v doline, se spustil nad vodo, iztegnil roko čez polja, vas in hiše. Tisti večerni mrak prve jeseni, ki ti vlije otožnost v srce. Ne vidiš, pa slutiš, kako se spuščajo orumeneli listi z drevja na tla.

Iz mraka se je izobličila tanka meglica. Mirno se je razprostrla med vrbami nad vodo. Ni se premaknila. Od vode je vel čez vrt prijeten hlad, ki je božal obraz.

Gledal sem v tisto prebelo, tanko meglico in sem z mislimi razmikal zastor, ki je ležal nad negotovostjo mojih prihodnjih dni.

Previdno sem tupal z roko po srcu in prisluškoval, kako odmeva.

Kakor da bi bil oče videl, kako tipljem po svojem srcu in kakor da bi bil hotel biti odmev, je vstal, naredil korak od klopi in rekel:

»Spomni se Pavle in kaj si bil obljubil!«

Nato je počasi, visok in silnih ramen odšel s tistim svojim dolgim, trdim korakom okrog ogla za hišo.

Pavla! Ko sem jo, umirajočo, držal v rokah in s solzami rosil tisti njen drobni, ljubi dvanajstletni obrazek, ki je bled izginjal med valovjem temno-plavih las, ko sem videl, kako ji stopajo potne kapljice na prebelo čelo in kako se ji krčijo usteca v zadnjih krčih, sem dahnil vanjo iz razbolelega, obupanega srca: O Pavla, o sestrice, svoje srce ti bom položil na grob! —

Vse to mi je sedaj brnelo po glavi in mi gonilo misli kakor burja, ko sem ob petrolejki slonel nad knjigo ter poskušal brati: Samo oči so šle čez črke, čez besede in stavke, ne da bi vedel kaj berem.

Izmučen sem zaprl knjigo, upihnil luč in položil vročo glavo na blazino. Štel sem še udarce ure v zvoniku, ki je tolkla enajst, nato so mi trepalnice počasi padle čez oči, se priprle. Potopil sem se v napol dremanje in v napol spanje —.

V temi, skozi priprte oči sem videl Pavlin sladki obraz, ki je blede, prebelo sijal. V čelo sta se bočila dva tanka loka obrvi, okrog ust je ležal bridek, žalosten nasmeh, okrog glave so se ji vsipali tisti lepi, temnoplavi lasje. Obraz, ki sem ga tako ljubil — — —.

Nenadoma me je vzdramilo rahlo trkanje na okno, pod katerim sem spal. Enkrat, dvakrat, trikrat. Trkanje na okno, ali pa je bilo samo trkanje na moje srce?

Od stene se je zmedeno, iz spanja oglasil oče. Glas je bil poln ljubezni in bolečine:

»Kaj?«

In nato:

»Pavla, ali si ti?«

Nekaj me je zagrabilo za srce, mi zaprlo sapo.

»Oče, kaj je?« sem vprašal v grozi.

Preobrnil se je, nato mirno, izmučeno odgovoril:

»O nič! Le spi!«

Padel sem nazaj na blazino, strmel v črno okno, strmel in pričakoval in boleče čutil tesnobo, ki se mi je ovila okrog srca.

Strmel sem dolgo, dolgo, tako dolgo, da sem zapazil, kako se okno počasi jasni, kako se odmika tema dremotnemu, še medlemu svitanju zunaj.

Nato sem trdno zaspal.

Ko sem zjutraj vstal in se začel napravljati k maši, očeta že ni bilo več v kamri. Skozi okno je sijalo solnce, tisto ljubo zgodnje jesensko jutranje solnce. Nad vso pokrajino je ležalo milo, nežno zlato kakor stkana tenčica. Gore, gozdovi, travniki onstran vode so se mi nasmehnili. Odprl sem okno. Sveže je zaplalo v kamro in me poljubilo na izmučeno čelo.

Sklonil sem se skozi okno v vrt.

V vrtu je stal oče pred grmom georgin, praznično napravljen. Beli rokavi nedeljske srajce so se bleščali v solncu, ko se je sklanjal nad rdečimi cveti in jih trgal v šopek.

»Kaj pa delate?« sem vprašal.

Ozrl se je. Solnčni pramen je padel v njegove oči, ki so bile prepolne solz. V zadregi se je obrnil zopet v stran in se sklonil.

»Rož bom natrgal,« je odgovoril.

Nisem ga več ogovarjal; odmaknil sem se od okna in tesno ugibal.

Ko sem stopil na pokopališče pred cerkvijo, sem se kakor vselej ozrl tja na desno stran proti grobu, kjer je ležala Pavla. Da jo v mislih in s srcem pozdravim.

Na grobu je ležal velik, lep šopek rdečih georgin —

Prehitel me je bil, močni, silni, od težkega dela in trpkih ur izmučeni, ker je bil zaslutil in uvidel, da jaz ne morem položiti tja svojega slabotnega srca —

Sedaj so zopet tista zgodnjejesenska jutra, polna solnca. Čez vse gozde in travnike je razlita rumena luč.

Na vrtu cveto georgine. Iz temnozelenih grmov kipi proti solncu lepota njihovih rdečih cvetov. Gledaš jih, pa dahnejo svojo rdečo skrivnost vate. Rdeče ti lijejo v dušo kakor sladka bridkost, ki peče in boli — — —

Ko so žarele zarje . . .

Poslednje so žarele v dalji zarje,
s krvjo oblite kakor še nikoli . . .
Večerni dih zavel je čez dobrave
in vztrepotali so topôli.

Šumeli so ko da bi peli pesem —
poslušala sem jo in jo umela;
in sladek mir se mi je vrnil v dušo
in rana v njej ni več skelela . . .

Pogum, nikar ne omahuj! — so peli,
in če bolest se še tako poveča!
Res, da v odpovedi je vselej žrtev,
a končno, v njej je mir in sreča.

Višavska.

Tatje.

Povest s Pohorja. — Matko Krevh.

»Kar je res, je res, gosposka skrbi za red, zato jo imamo. Priznati pa morate tudi Vi, da na deželi manj kršijo postave nego v mestu.«

»Kakor se vzame; povsod so poleg dobrih tudi slabi.« Pustotnik je izpil hrušovec ter postavil kupico pred gospodarja, ki mu jo je še enkrat nalil.

»Le pijte, Vam ne bo škodovalo.«

»Ali se Vam kaj zdi, kdo bi bil ukradel ovci?« je vprašal orožnik čez nekaj časa.

»Mhm — nato je težko odgovoriti. Nočem delati krivice nikomur in neljubo bi mi bilo, ako bi koga spravil po nedolžnem v zapor.«

»Saj vendar hočete, da poiščemo tata — čemu se obotavljate, ako veste.« — Pustotnik je pogledal kmeta z nejevoljo.

»Pravijo, da sta bila Gričnikova in tudi meni se tako dozdeva.«

»Vedeti moram vsaj približno, koga smem prijeti in ga pozvati na odgovor.« — Medtem je vstal ter si obesil puško čez ramo.

»Kako daleč je do Gričnika?«

»Nekaj čez poldrugo uro; iti morate mimo našega ovčjaka po cesti, ki pelje po vrhu; sicer Vam pa lahko sam pokažem pot.«

Dobnik je snel s klina klobuk ter odkorakal za orožnikom. Poldanska vročina ju je objela, nobena sapica ni pihljala, da bi hladila njiju lica, vkljub temu sta se pogovarjala živahno in se pomenkovala o različnih zadevah kmečkega stanu. Živahni, skoro nagli značaj orožnikov je ugajal Dobniku, posebno se mu je prikupil orožnik s svojo stvarno sodbo o vsakdanjih pojavih, ne da bi pretiraval ali smešil.

Pri ovčjaku sta se ločila, Dobnik z zaupanjem, da se orožniku posreči zaslediti tata, Pustotnik pa z bojaznijo, kako bo prišel do Gričnika, kajti obetala se mu je strma in težavna pot.

V. poglavje.

Okoli treh popoldne se je pojavila Pustotnikova oseba na Gričnikovem dvorišču. Svetlo bodalo na puški se je zabliskalo v solncu ter vrglo sijaj pred hlev, kjer je Gričnik napregal vole, ga vzdramilo iz premišljevanja in mu vtilo toliko strahu v srce, da se je priletni mož prestrašil bolj ko bi strela vdarila pred njim. »Hudirja!«, je vzkliknil, »tega je še treba; ne bo kaj prida!« Orožnik pa je ogledoval pred hišo in iskal ljudi; ko je zapazil Gričnika je dejal:

»Dober dan očka! Ali ste Vi tukaj gospodar?«

»Sem,« mu odgovori Gričnik neodločno. »Kaj pa bi radi?«

»Ali ste sami doma?«

»Sam, drugi so na njivi.«

»Kateri drugi?«

»Gospodinja, Anica, Peter in Jernej in tri sosedove.«

»Sta Peter in Jernej Vaša sinova?«

»Da, Anica pa hči.«

»Pokličite vse domov. Čakajte! Mogoče imate tudi pastirja?«

»Tudi, Lipej mu je ime.«

»Pa še tega pokličite.«

Čuden strah je prevzel Gričnika, stisnil mu srce in mu vzel ves pogum; mož ni vedel, kaj bi dejal. Molče se je odpravil na njivo ter poklical ljudi na tak način, da so domači takoj vedeli: nekaj posebnega mora biti.

Peter in Jernej sta se spogledala kakor bi slutila nekaj neprijetnega.

»Pa pojdimo,« je dejala Anica ter vtaknila srp v snopje; nemir se je polotil vseh, kajti v nenavadnem času jih je poklical gospodar.

»Saj je komaj pol ure od obeda, kaj bi zdaj z malico,« je menila sosedova, ki se je postavljala z drobno uro.

Žanjice so krenile proti domu, za njimi pa sta stopala v neznatni daljavi Peter in Jernej s povešenima glavama.

Prvi je prihitel domov pastir. Pri pogledu na orožnika mu je zagomazelo po hrbtu kakor bi ga polil z mrzlo vodo. V drobnem srcu je vstal strah ter mu stisnil grlo, da ni spravil nobene besede na dan. Kaj, če je prišel orožnik ponj? V škodo je sicer spustil ovce nekolikokrat in pred tremi dnevi je obiral sosedove češnje — seveda brez njegovega dovoljenja. V bližini takrat ni videl nikogar. Mogoče ga je opazoval orožnik sam — skrit za kakim grmom? Toda ti prestopki vendar niso vredni, da bi moral zavoljo njih v luknjo. Kaj neki hoče orožnik? Take in enake grozne misli so rojile Lipetu po glavi ter ga zelo vznemirjale. Skoro na jok mu je šlo. Tedaj ga vpraša orožnik prijazno:

«Koliko ovc paseš?»

»Sedemnajst.« Lipe mu je odgovarjal plaho.

»Ali jih imaš kdaj manj, ali pa tudi več?»

»Do zadnjega sejma sem jih pasel devetnajst, dve je gnal Peter na sejem.«

»Kakšni pa ste bili?»

»Ena bela s črno liso na čelu, druga črna z belim robom krog vratu.« Orožnik je vzel iz žepa beležnik ter napisal nekaj vanj. Nato je velel pastirju naj odide na delo.

Medtem so dospeli ostali domov. Nič boljše se jim ni godilo nego Lipetu; orožnikova prikazen jih je prestrašila, da niso vedeli kako in kaj. Anica se je plaho ozirala po očetu in materi, Peter in Jernej sta uprla pogled v tla.

»Sosedove,« je dejal orožnik Gričniku, »ki ste jih prej omenili, lahko odidejo na njivo; za zdaj jih ne rabim.«

Vse tri sosedove so se spogledale ter odšle molče na polje, kjer so za nekaj časa pozabile na žetev, strastno ugrabljive, kaj pač imajo Gričnikovi z orožnikom.

Po njihovem odhodu se je orožnik vsedel za mizo in sicer tako, da je imel vse pričujoče pred seboj. Premeril jih je s pogledom dvakrat, trikrat — in vsakokrat se pomudil z očmi na Anici, ki je stala poleg matere vsa preplašena in boječa, a obenem tako mična, da je Pustotnik skoro pozabil na svoj opravek. Šele mračni obrazi Gričnika in njegovih sinov so ga opozorili na dolžnost; nakrat se je zavedal, da ima važnejšo nalogo nego opazovanje Aničinega lepega obraza in njene lične postave. Obraz se mu je zresnil, postal je brezčuten in hladen, ko je velel Gričniku naj odide z ženo in s hčerjo tako dolgo iz sobe, dokler jih ne pokliče, Petru in Jerneju je zapovedal, da prideta bližje. Orožnikov pogled se je zapičil v mladeniča, zdelo se je, da hoče prodreti v notranjščino, naravnost v dušo ter ondi mahoma zvedeti resnico, sta li brata tatova ali ne; plaho sta se umikala z očmi, da se ne bi srečala s presunljivim orožnikovim pogledom. Tuj, zločest se jima je zdel glas, ko ju je vprašal Pustotnik:

»Ali je vama znano, da se je pred tednom izvršila pri Dobniškem ovčjaku tatvina?»

Nekoliko časa so molčali vsi, nato se je ojunčil Peter, ki se je zdel orožniku drznejši nego njegov brat Jernej ter dejal: »Kaj bi ne bilo znano! Toda čemu naju izprašujete o tem?» »Iz gotovega vzroka, ki bo vama kmalu znan. Za zdaj mi samo odgovorjajta odkrito in brez ovinkov, kar bom vaju vprašal. Kje sta bila na sejmov dan?»

(Dalje bo sledilo.)

S PISANIH POLJ

Pismenost v naši državi. Pod tem naslovom je priobčil dr. Laza M. Kostić, tajnik ravnateljstva državne statistike v Belgradu, v 1. številki I. letnika »Savremene Opštine«, izredno poučen in zanimiv članek o tem, koliko prebivalcev zna čitati in pisati v kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev. Podatki so zbrani na podlagi uradnega štetja, ki je bilo 31. januarja 1921. leta. Ker je naše časopisje prešlo preko te razprave, priobčujemo tu natančno statistično tabelo o pismenosti v naši državi, kakor jo je ugotovil dr. L. Kostić.

Tek. štev.	Pokrajine	Od 100 moških nad 6 let			Od 100 žensk nad 6 let			Od 100 prebivalcev (splošno) nad 6 let		
		čita in piše	samo čita	nepismeni	čita in piše	samo čita	nepismene	čita in piše	samo čita	nepismeni
1	Severna Srbija	53·73	0·71	45·56	16·05	0·44	83·51	34·00	0·57	65·43
2	Južna Srbija	23·51	0·63	75·86	8·14	0·29	91·57	15·68	0·46	83·86
3	Črna gora	52·04	1·25	46·71	12·31	0·95	86·74	31·99	1·10	66·91
4	Bosna in Hercegovina	27·65	0·46	71·89	10·09	0·28	89·63	19·07	0·38	80·55
5	Dalmacija	60·54	0·60	38·86	39·63	0·66	59·70	49·89	0·63	49·48
6	Hrvatska, Slavonija, Medjimurje, Krk in Kastav	74·06	0·64	25·30	60·02	1·36	38·62	66·84	1·01	32·15
7	Slovenija	89·63	1·51	8·86	87·47	3·68	8·85	88·50	2·65	8·85
8	Banat, Bačka in Baranja	79·93	0·56	19·51	72·09	1·16	26·75	75·90	0·87	23·23
	Kraljevina S. H. S.	57·08	0·70	42·22	38·69	1·02	60·29	47·65	0·87	51·48

Po ti statistiki spada naša država — ako upoštevamo razdelitev evropskega prebivalstva po pismenosti, kakor jo je določil nemški profesor Mischler — v četrto skupino, t. j. med slovanske narode z največjim številom nepismenih (analfabetov). Skupaj je torej v kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev vseh prebivalcev, ki so stari nad 6 let, 51·5% nepismenih ali 5,285.134 v številu. O stanju v posameznih pokrajinah pove dovolj statistična tabela sama. Dasi smo Slovenci glede pismenosti v državi na prvem mestu, je vendar odstotek 8·85 analfabetov še zadosti velik. Skrb nas vseh mora biti, da se bo do prihodnjega ljudskega štetja zmanjšal ta odstotek vsaj na 5, ako nepismenosti že ni mogoče odpraviti popolnoma. Kar pa tiče nepisme-

nost v državi obče, je pa predvsem briga državne uprave, da se razmere temeljito zboljšajo.

Stanje strokovnega šolstva v naši državi je bilo po podatkih Dr. Oliča v »*Ekonomistu*« lansko leto sledeče: Srbija 108 strokovnih šol s 16.000 učenci, Vojvodina 64 strokovnih šol z 12.000 učenci, Hrvatska in Slavonija 48 strokovnih šol s 6.000 učenci, Bosna in Hercegovina 14 strokovnih šol z 2.000 učenci, Dalmacija 8 strokovnih šol s 1000 učenci in Slovenija 42 strokovnih šol s 4.000 učenci, skupaj torej v državi 284 strokovnih šol z 41.000 učenci. Dasi je ta pregled nedostaten — ne upošteva celotnega strokovnega šolstva — je vendar jasno, kako velike in nujne so še naloge glede strokovnih šol pri nas, zlasti, če pomislimo, da v stanovskem strokovnem šolstvu še malodane nismo niti shodili.

Razmerje prebivalstva na deželi in v mestih v naši državi je po podatkih dr. Miloslava Stojadinoviča, urednika »*Savremene Opštine*« v Belgradu, sledeče:

Pokrajine	Prebivalstvo na dan 31. januarja 1921			V %	
	mestno	podeželsko	skupaj	mestno	podeželsko
Severna Srbija	379.458	2,275.620	2,655.078	14·29	85·71
Južna Srbija	350.036	1,124.524	1,474.560	23·73	76·27
Črna gora	33.561	166.296	199.857	16·78	83·22
Dalmacija	109.986	511.443	621.429	17·69	82·31
Bosna in Hercegovina	296.501	1,593.428	1,889.929	15·64	84·36
Hrvatska in Slavonija	579.443	2,160.150	2,739.593	21·15	78·85
Slovenija	214.101	845.363	1,059.464	19·98	80·02
Bačka, Banat in Baranja	463.925	916.488	1,380.413	33·68	66·22
Kraljevina S. H. S.	2,427.011	9,593.312	12,020.323	20·17	79·83

Gornjo statistiko objavljamo v našem listu zato, ker nam bo služila, poleg drugega, več let kot podlaga pri proučevanju narodnogospodarskih, socialnih in kulturnoprosvetnih razmer tako v državi kakor v Sloveniji posebej. Dasi so številke mrtve, govore vendar najznačilnejši jezik, in sicer najčešče tam, kjer vse durgo molči. Zanimivo je že n. pr. samo to, da je naša država v razmerju prebivalstva na deželi in v mestih zdaj tam, kjer je bila Francoska krog l. 1581, Zedinjene države v Ameriki l. 1890 in Nemčija l. 1870.

Glede ljubezni bi sodil takole: To je pravzaprav edini predmet, s katerim bi radi strašili duhovnika. Toda ljubezen je najnaravnejše čuvstvo in je brez šole vsakomur dobro znana. Prav zato je zloraba ljubezenskega

magona v literaturi naravnost zločin. Če je pisateljeva dolžnost, pokazati to, česar drugi ne vidijo, je tudi tukaj njegova dolžnost, opisovati to, kar je v ljubezni lepega, vzvišenega, nizkotnim očem skritega, junaškega in požrtvovalnega. To pa sme in mora tudi pisatelj, ki je duhovnik. Kdor se ob tem spotika, je kriv ali priderije ali farizejstva. — Take so besede pisatelja in župnika Fr. Sal. Finžgarja (Obiski, str. 29) in te povem vsem onim, ki so pošiljali k vragu »nesramno in pohujšljivo« pisanje »Našega doma«. Prav odveč bi bilo se o tem prerekati s komerkoli. One, ki ne znajo ali nočejo razumeti resnice in ločiti namišljeno »pohujšanje« od resničnega zlega, i jaz obtožujem priderije ali farizejstva, najsi sta obe besedi še tako ostri, a zasluženi sta. Da pa bo mir v hiši, bo s prihodnjim letnikom »Naš dom« slovstvene prispevke popolnoma opustil. V svoj protest proti prideriji in neveščemu krivičenju pa sem prenehal objavljati v listu dramo »Zakon treh«. In mirna Bosna!

Urednik.

DRUŠTVENI NOVIČAR

Kmetski dnevi v Mariboru, ki so se vršili 13., 14. in 15. avgusta t. l., so bili letošnja največja kulturnoprosvetna prireditve v Sloveniji. Spored in podrobna poročila o poteku dni so bila v časnikih (»Slovenec«, »Slovenski Gospodar«), zato jih tu ne ponavljamo. Izredna udeležba v teh težavnih časih — krog 7000! — je glasna beseda po resnem in smotrnem kulturnoprosvetnem in kulturnopolitičnem delu, ki ga želi ljudstvo samo. Z organizacijami smo prenesičeni, ali vsaj dovolj jih je, pač pa nedostaje tem organizacijam razgibalnega in globljega duha, nekatere pa so se čisto popapirile in so zgubile stik z dejanskim življenjem ljudstva, naroda in z njegovimi potrebami. V tem oziru se niso niti kmetski dnevi sami dovolj oddolžili v svojem sporedu, ki je bil tuintam — dasi sicer dobro izbran in času dokaj primeren — nekoliko le preveč abstrakten, izvenživljski. Kdor dela v naših organizacijah, čuti, da si žele ljudje v njih udejstvovanja in programa, ki je domač, spojen z našo zemljo, vero in z našim jezikom, vse drugo jim je več ali manj tuja ali vsaj nebitvena navlaka. Zdi se, da je postalo naše delo ponekod preveč izumetničeno, postavljeno na vsakršno poljubno sapo kakor mlin na veter. Kmetski dnevi pa so bili čisto-zvočen klic k domači, naravni narodni preprostosti, predvsem še k prosvetnemu delu, ki temelji na stanovski kulturi. Zato je bilo tako skladno s sporedom kmet-

skih dni ljudsko romanje na Slomškovo g. ob, kjer je pokopan prvi in najgenialnejši slovenski ljudskoprosvetni in kulturni delavec, ki je z nam še nedoumljivo bistroumnostjo in velezamislijo že pred šestdesetimi leti vse boljše umel potrebe in težnje našega naroda, ko jih kljub vsi naprednosti in vsem organizacijam umemo zdaj mi. Če hoče kdo zdaj v ti dobi, ki je polna samih programov — in za to nič manj brezprogramatična — res jasne in odkrite besede, je ni druge, ko ona sem s Slomškovega groba, ki veleva: Pojdimo za Slomškom! In da se je to povedalo je — brez vseh ostalih — brezdvomno največji uspeh kmetskih dni. Druga velika beseda kmetskih dni pa je bila govorjena razumništvu, posebno onemu, ki se je odmaknilo od kmetskih dni, mladini, prosvetnim in političnim delavcem. Povedal jo je že l. 1910 v Ljubljani dr. J. Ev. Krek, a jo je bilo treba — in jo še bo treba — po šestnajstih letih ponoviti. Slove pa: »V našem delu, ki smo ga razvili, se je porodil nov čas. Bog nas varuj, da bi našel naš čas majhnih ljudi! Delo izobrazbe je v resnici najbolj potrebno. Tiste, ki jim je politična pot prehuda, pretrda, vabim k izobraževalnemu delu. Ključem vse izobražence na sodelovanje. Kdor se ne loti izobraževalnega dela, tak izobraženec ni plačal dolga, ki ga je dolžen ljudstvu. Svoj dolg mora plačati tako, da gre med ljudstvo. Naše delo gre za narodovo omiko in za narodovo izobrazbo.

— Zabave v pravem umetniškem oziru želi ljudstvo. Ne, kjer se tešejo rakve, kjer se grade palače, kjer se dela denar, je naša bodočnost, ampak tam, kjer se tešejo zibelke. Brez tega, da dobimo zibelke, ni ničesar. V mladini je naša bodočnost. Kdor ima zmisel za ljudstvo, mora z veseljem pozdraviti vsako društvo, ki dela v tem oziru.« — Za Slomškom in Krekom, za njima pojdimo! so povedali kmetski dnevi v Mariboru, a predno moremo za njima, moramo imeti Slomškovega in Krekovega duha — v nas vseh!

Slovenski fantje — naprej! S tem klicem je bil zažgan 29 avgusta t. l. v Šmarju pri Jelšah kres neorganiziranih slovenskih fantov; pri cerkvi sv. Roka se je vršil fantovski tabor. O zunanjem poteku tabora smo že brali, nas zanima notranja sila, ki je sklicala fante na ta zbor. Ves povojni čas že tuhtamo: kaj napraviti z našimi fanti, da ne bodo kakor divjaki med nami, ko je že vse drugo urejeno in deljeno po organizacijah. Orel je fantovski, a v njem je le neznaten del fantov, vsi drugi se mu odtegujejo in tavajo neorganizirani krog. Mladeniška zveza nima vodstva, prepuščena je sami sebi, dasi bi bila za nas najpripravnější fantovska organizacija in pripravnica za Orla. Prav res: imamo društva za živino-rejo — so čisto na mestu, zelo potrebna in jim vse priznanje — za lepšanje domov, pašniške zadruga, kar je vse prav, povem le za primer, a nič manj res je, da smo za svoje srčike, fante slovenske, malo več ko brezbrizni. Rasti in živeti jih pustimo kakor jurčke v gozdu: tistih, ki so dobri in so z nami, se veselimo, za one srednje sorte se ne menimo, ob vse slabe — kar pa, bogme, niso — pa

bramo kakor ob pošvedrane knežne, ki so k jub vsi svoji pošvedranosti popolnoma nedolžni. Reči, da z našimi fanti ni nič opraviti, je nezmiselno in priznanje naše nesmotrnosti, pomanjkljivosti naše organizacije. In naše komodnosti je tudi precejšnja porcija poleg. Dekleta so pohlevna, fantje pa iskri in neugani kakor risi, kdo bi se z njimi ukvarjal — taki odgovori niso ravno več izjeme. Vendar bodi tako ali tako: slovenski fantje — naprej! Kdor še zdaj tega ne uvidi, tira ves naš pokret nazaj. Ne, kakor obrncani vehavi jurčki, temveč kakor najbolj sočnate srčike morajo biti slovenski fantje v vsaki naših organizacij, kjer jim dajmo razmaha, dela, a nič manj fantovskega juckajočega veselja!

Društvena poročila in novice iz naših prosvetnih organizacij bi imel marsikdo rad v »Našem domu«; urednik tudi, le da njih tvorničar noče biti. Slaba reč, če društva že niti svojemu prosvetnemu glasilu ne pošiljajo poročil in oznani, dasi so za popoln božji lon, le napisati in poslati jih je treba uredniku. Da bi urednik taka poročila morda iskal in rezal po raznih listih, potem pa jih mašil v »Naš dom«, tega pa — nak! Društva in organizacije naj ne bodo kakor dobra molzna krava, ki da na dan 201 mleka, ki ga pa, ko je podojena, v svoji neprevdarnosti, ali kakor že, vse razlije. Poleg vsega drugega dobrega in koristnega mora ostati v društvenem zeharju na vsak način tudi poročilo in druge take društvene novice, priobčene v »Našem domu«. Prosimo torej in ne dajte se zopet in zopet prositi kakor kak štatljiv konj, da potegne voz, ki je naložen z zanj odmerjenim ovsem.

Silvin Sardenko: Sveti Alojzij Študije in pesmi. Tiskala Zadruga tiskarna v Ljubljani. — Povojna doba je s silo potegnila človeštvo v materializem. Lov za denarjem, za uživanjem in razkošnostjo, nepriznavanje vsake postavne avtoritete, nemorala, poplitvenost duha in duševnosti, nesocialno čuvstvanje: to so znaki tega žalostnega časa. Toda v vsem tem strahotnem plesu se javlja vedno bolj in bolj — nemir srca. In raz-

dvojeni duh se je začel gibati, iztegati roke po rešilnih vejah, vpiti po obnovi življenja, se žejno ozirati za vzori, ki bi ga dvignili iz blata. Najbolj se očita to v vseh vejah in strujah umetnosti.

Kot klic kvišku in k vzorom je izšla sedaj, polna miru in lepote, Sardenkova knjiga o sv. Alojziju. Posvečena je ta knjiga »Njim, ki mislijo, se bore in verujejo«. Tri težke besede, polne globokosti. »Kdor hoče svojemu življenju dati

višjo smer... morda ne prezre te knjige, pravi pesnik v uvodu; kajti »naše srce hoče živih vzorov iz naše srede«.

Iz naše srede! Kdor misli, da mu naslov naznanja pobožno knjigo, se bo zmotil. To je pesnitev velikega pesnika. Sveti Alojzij se nam je zdel doslej nekako tuj, oddaljen, z meglo askeze, odpovedi zastrt, nedosegljiv, neposnemljiv - pretežek in previsok mladini. Zakaj? Ker so v zadnjih stoletjih in desetletjih razne nabožne knjige in življenjepisi svetega Alojzija odtujili našemu duhu in naši mladini, spačili njegovo podobo ali pa jo dvignili od nas, iz življenja, v skoro nedogledno višino. Naloga te knjige pa je, približati vzornika mladim, podati končne zaključke dolgoletnih raziskav o razmerah, v katerih je bil sveti Alojzij rojen, se vzgajal in spopolnil.

Zato je knjiga razdeljena v štiri dele: v uvod, v študije, v katerih je v glavnih črtah naslikana zgodovina rodu Gonzagov, dobe, v kateri je bil sveti Alojzij rojen in se je vzgajal, razmer in nazorov, ki so vladali tedaj; Alojzijeve življenjepisi, njegovi boji, vzori, samozatajevanja in odpovedi. Koliko slik, koliko misli in razmišljanj! Drugi del so pesmi - zopet življenjepisi svetega Alojzija in njegova zadnja pot kvišku, k spolnitvi, h Kristusu. Kot četrti del dostavek, razlaga posameznih pesmi. Vse pesmi so tako globoko občutene, oblika jasna, v vsaki pesmi druga. Sardenko pesmi komponira, kakor jih je komponiral Prešeren in kakor jih komponira Oton Župančič. Čisto njegova je zgradba sonetnega venca z magistralom. Sardenko, ta čisti, velik naš lirik, bi zaslužil znanstvene študije.

Začne s povestmi matere Donne Marthe, ki govori sinčku:

»Dušo nastavi!

Komur je duša polna svetlobe,
zreti ne da telesu trohnobe«.

Nato ga vodi po vseh potih, ki jih je hodil, skozi vse boje, ki jih je prebora, kvišku, ko mu začne peti duša:

»Nočem drugega vedeti med vami,
kakor Kristusa z ranami, solzami!«

Kajti

»Nove skrivnostne globine
našlo je moje srce.«

Potem se zlije v pesmi na brate, katerim kliče:

»... žito smo, žito ...

.....

ista je hrana

za življenje slednjemu dana;

ista Kri nas žejne napaja,
ista zarja v srcu nam vzhaja ...
Vsi smo bratje! ...

.....
svatje istih smo samostanov,
bože mesto istih občanov ...

.....
»Ljubi me!« je vsem ime.«

To je socialna pesem naših dni, ki govori in pove več nego cele znanstvene knjige!

Potem pa oblika knjige! Ta knjiga pravzaprav ni knjiga - ampak kultura! Z izbranim umetniškim okusom urejena, da že kar iz platnic in črk dihaš in slutiš lepoto, ki je v njej.

Ali se bodo uresničile kdaj naše tihe želje tako, da bo vsak naš slovenski dom kakor rožni vrt, poln dehtenja, lepote in miru, i da bo na vsaki mizi naših kmetijskih hiš ležala ta knjiga - kot salonska knjiga naših domov?

Dr. Ivan Dornik.

Dve nenavadno lepi knjigi smo dobili za dvestoletnico, kar je bil sv. Alojzij za svetnika proglašen: dr. Debečevega »Sv. Alojzija« in Sardenkovega »Sv. Alojzija«. Debevec riše res s klasično plastiko in v prelepi slovenščini vse življenje tega ljubeznivega svetnika od zibelke do smrti in do nebe-ke slave. Priporočati knjigo, ki jo je izdala uprava »Glasnika« v Ljubljani, Zrinjskega cesta 9, pač ni treba. Najbolj jo priporoča to, da je bila v dveh mesecih potrebna že druga izdaja, ki ima še več slik ko prva. Naj bi ji skoraj sledila tretja in še več! Silvin Sardenko je dal prvemu delu svoje knjige, pisanemu v nevezani besedi, podnaslov »Študije«. In to res so. Ne podaje vsega Alojzijevega življenja lepo po vrsti kakor dr. Debevec, ampak blesteče slike dobe in razmer ter nam kaže, v kakem razmerju do teh razmer je živel sv. Alojzij, kako se je v njih vzgajal ali se zoper nje junaško boril, trpel in zorel v svetnika. Drugi del tvorijo pesmi. Čudovito eterično-nežni šopki so to. Igračica se zazdi kaka pesmica na prvi pogled; šele po večkratnem čitanju prodre človek v njeno globino. Zato bo knjiga našla pravo umevanje pred vsem pri razumnosti. Vobče je naš knjige: globokost. - Knjiga je tudi po zunanji opremi in tisku na našem knjižnem trgu izredna prikazna. Cena 70 Din se zdi, ako je človek bere, morda visoka. Kad r knjigo vidi, spozna, da je zelo nizka. Kaj bi stala taka nemška knjiga! Naroči se lepo delo pri »Osrednjem vodstvu Marijinih družb« v Ljubljani, Pred škofijo 6. Ksaver Meško.

Hrvatska književnost s katoliškim pravcem vedno lepše in vztrajnejše napreduje. Enakomiseln slovenski tisk premalo — pravzaprav nič — poučuje in opozarja slovensko javnost o novih književnih delih hrvaških katoličanov in njihovih organizacijah. Že njihov tednik »Narodna Politika« (uredništvo in uprava v Zagrebu, Kaptol, štev. 27, naročnina mesečno Din 10—), je vreden izredne pozornosti, ker je — po našem mnenju — najboljše urejevan kulturno-politični tednik v naši državi. Kdor hoče imeti točen in kratek pregled o vseh panogah kulturnega, političnega in gospodarskega življenja doma kakor v inozemstvu, najde vse v »Narodni Politiki«, ki se ne izgublja v prazno besedarenje in se puho prerokanje z nasprotniki; predvsem pa vestno beleži vsak najmanjši pojav v hrvaškem katoliškem pokretu, ne prezira pa tudi tega med Slovenci. Drugi list je »Mladost«, list hrvatske katoliške omladine in glasnik hrvatskega orlovstva. Urejuje ga dr. Velimir Deželić, sin, naroča se Zagreb I, poštni predal 109. Cena mu je nizka, Din 24.— letno. »Hrvatska Prosvjeta« izhaja že 13. leto (mesečnik, Pristane letno Din 60— in se naroča v Zagrebu, Palmotičeva ul. 31.). List izdaja »Kolo hrvatskih književnikov«, urejuje ga pa dr. Ljubomir Maraković. Dasi list ne dosega našega »Doma in sveta« je vendar — upoštevajoč hrvatske prilike — še precej dobro urejevan in bo s časom gotovo napredoval. Izmed znanih nam drugih revij bi opozorili še na »Novo revijo«, ki izhaja v Makarski (Dalmacija, franciškanski samostan, letna naročnina Din 50—) štrikrat na leto in jo izredno spretno in z bogato vsebino urejuje O. P. Dr. Grabić, profesor bogoslovja. List je namenjen »svjeri i nauci« in se odlikuje — česar nima noben slovenski list v toliki meri — po zbranem in obširnem kulturnem pregledu, književnih poročilih in splošnem vestniku. Vsak članek ima kratek resume v francoskem jeziku in kot dodatek objavlja »Nova revija« v vsakem zvezku enako v francoščini »Chronique religieuse en Yougoslavie«. Celotni letnik ima krog 600 strani. Nadalje so si organizirali hrvaški katoličani poleg Društva sv. Jeronima (slovenska družba sv. Mohorja) več dobrih založništev, tako »Narodna prosveta«, »Alvernska biblioteka«, »Knjige katoličkokg života«, »Knjižnica novi život« itd., ki se vsa brigajo za iz-

dajo dobrega in cenega čitva. Tako bi omenili lepe izdaje »Alvernske biblioteke« dr. Lj. Marakovičev prevod slovite knjige o Gabrijela Meierja »Sveti Anton Padovanski« in J. Joergensenovo »Hodočašče franjevačkom Italijom« v 4. zvezkih. Za zrelo moško mladino je napisal dr. Ivan Merz zelo priročno knjižico »Ti i ona« (Knjižnica novi život), ki je prirejena po znanem Hardy Schilgenovem delu »Du und Sie«. — Ni pa zdaleka že vsa katoliško usmerjena hrvaška književnost, kar smo je tu navedli. Čeravno smo s Hrvati skupno v isti državi in smo si bratski sosedje, moramo odkrito priznati, da se Slovenci zadnji čas malo da nič ne zanimamo za njihove prilike — nekotko morda za politične — kar se tiče katoliškega gibanja. Nič boljše se ne vedejo Hrvati napram nam. Oboje pa je zgolj v skupno škodo Hrvatom in Slovincem; zato pa je treba, da se oboji kar lepo poboljšamo brez vsake kujave jezice. Jože Štabej.

Spoved malih grehov. (Pogostna spoved) Spisal P. Ph. Scharsch. Priredil dr. Fr. Jeret. Založila Prodajalna K. T. D. H. Ničman v Ljubljani. Cena s poštnino Din 26-50. Oblika kakor dr. Opekovi govori. 180 strani. — Knjiga, ki je bodo vsi prdigarji in spovedniki veselji! Nekdaj smo kupovali nemške take knjige. Zdaj je to težavneje. Gotovo je nemski izvirnik tudi mnogo dražji od slovenske knjige, ki je v prireditvi g. dr. Jereta res izredno praktična in poceni, ker to založništvo pri svojih izdajah ne išče dobička. Zlasti voditeljem Marijinih družb in tretjerednikov bo knjiga služila za celo vrsto nauk. A naj je ne kupujejo samo duhovniki. Naj bi prišla tudi med ljudi, zlasti še med dekleta in fante. Prepričan sem, da bo storila za duhovno življenje med nami mnogo dobrega, pomagala mnogim se na sv. spoved prav pripraviti in jo prav opraviti. Ksaver Meško.

Jack London, Morski vrag. Prevel I. M. — V komisijski založbi Nove založbe v Ljubljani je izšla knjiga pod tem naslovom, ki stane broširana Din 20—, po pošti Din 22—. Dasi ima knjiga vražji naslov; je njena vsebina zelo zanimiva in nad vse privlačna. Kdor je že čital n. pr. Jack Londonovega »Kristofa Dimiča«, ve približno, kako se mu bo godilo z »Morskim vragom«, ki ni plehko in neuravno, pač pa zabavno čtivo, pripravno za bližnje zimske večere.

Poravnajte takoj naročnino!

Prvi in edini slovenski zavarovalni zavod

Vzajemna zavarovalnica

v Ljubljani

Dunajska cesta št. 17.

Sprejema:

V požarnem oddelku: Zavarovanja vseh poslopij in premakljivih predmetov, ki se poškodujejo po ognju, streli in po eksploziji svetilnega plina, po znano nizkih cenah. — **V življenskem oddelku:** Zavarovanja na doživetje in smrt v vseh sestavah, zavarovanja na otroško doto, rentna in ljudska zavarovanja pod najugodnejšimi pogoji.

Podružnice:

Sarajevo, Koroščeva ul. 15; Zagreb,
Hatzela ulica 12; Celje, Breg 33 in
Split, Ulica 11. puka.

Ceniki in pojasnila z obratno pošto brezplačno.
Zanesljivi posredovalci se vedno sprejemajo.